

HIŞÂM b. HAKÎM

(هشام بن حكيم)

Hişâm b. Hakîm b. Hizâm
el-Kureşî el-Esedî
(ö. 15/636'dan sonra)

Sahâbî.

Hizâm'ın kardeşi Hizâm'ın torunudur. İsmi ve nesebi hakkında değişik bilgiler verilen annesinin Zübeyr b. Avvâm'ın kız kardeşi olduğu da söylenmektedir. Hişâm, Mekke'nin fethedildiği gün Kureys'in ileri gelenlerinden olan babası, kardeşleri Abdullah ve Hâlid ile birlikte müslüman olmuştur (8/630). Resûl-i Ekrem'in vefatından önce Medine'ye gittiği ve Hz. Ebû Bekir'in hilâfet döneminin sonlarına kadar orada kaldığı anlaşılan Hişâm'ın sert mizaçlı ve heybetli olduğu, Hz. Peygamber'le yaptığı bir güreşte ona yenik düştüğü nakledilir. Mescidde namaz kıldırırken Furkân sûresini Hz. Ömer'in kıraatinden farklı şekilde okuduğu için Ömer tarafından Resûlullah'ın huzuruna götürüldüğü, Resûl-i Ekrem'in her ikisinin kıraatini de doğru bulduğu kaydedilmektedir (Buhârî, "Huşûmât", 4).

Hişâm b. Hakîm Hz. Ömer'in halifeliği zamanında gerçekleşen Suriye ve Filistin fetihlerinde Humus Valisi İyâz b. Ganm'in maiyetinde bulunmuştur. Ashap içinde üstün ahlâkıyla tanınan Hişâm'ın bu dönemdeki hayatı insanları iyiliğe teşvik, kötülükten sakındırmak üzere çeşitli yerlere seyahat etmekle geçmiş, dine ve akla aykırı gördüğü her işi tenkit etmekten çekinmemiştir. Nitekim İyâz b. Ganm'in cizye ödemeyen Humuslu bazı gayri müslimleri kızgın güneş altında bekleterek cezalandırdığını gördüğü zaman Hz. Peygamber'in, dünyada insanlara işkence yapan kimsenin âhirette aynı ceza ile cezalandırılacağını ifade eden hadisini hatırlatarak onu bu işten vazgeçirmiştir. Hz. Ömer'in dinen uygun olmayan bir işi gördüğünde, "Ben ve Hişâm sağ oldukça bu hareket yapılamaz" dediği belirtilmektedir. Hişâm'ın Hz. Peygamber'den rivayet ettiği hadisler Medineliler ve Şamlılar tarafından nakledilmiş; kendisinden Cübeyr b. Nüfeyr, Urve b. Zübeyr, Katâde el-Basrî gibi muhaddisler rivayette bulunmuştur. Altı hadis rivayet eden Hişâm'ın en önemli rivayeti cizye ödemeyen gayri müslimlerle ilgili olanıdır. Onun bu rivayeti ve kendisi hakkındaki diğer bazı rivayetler *Şahîh-i Buhârî* ve *Şahîh-i Müslim* ile Ebû Dâvûd ve Nesâî'nin sünenle-

rinde ve Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde (III, 403-404) yer almaktadır.

Hişâm b. Hakîm'in vefat tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 15 (636) yılından sonra öldüğü anlaşılmaktadır. Onun 13 (634) yılında Ecnâdeyn Savaşı'nda şehid düştüğü şeklindeki rivayet ise doğru değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 403-404, 468; Buhârî, "Huşûmât", 4; a.mlf., *et-Târîhu'l-kebir*, VIII, 191-192; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, IX, 53; İbn Hibbân, *eş-Şikât*, III, 434; İbn Abdülber, *el-İst'âb*, III, 593; IV, 1538; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), V, 398-400; Nevevî, *Tehzîb*, I/2, s. 137; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, III, 44, 45, 51-52; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: 'Ahdü'l-hulefâ'ir-râşidîn*, s. 663; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII, 52, 54; Fâsî, *el-İkdu's-semîn*, VII, 370-372; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 603; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, XI, 37; Ziriklî, *el-A'lâm*, IX, 83; Wensinck, *el-Mu'cem*, VIII, 286.

MEHMET ALİ SÖNMEZ

HIŞÂM b. SÂLİM

(bk. CEVÂLİKÎ, Hişâm b. Sâlim).

HIŞÂM b. UBEYDULLAH

(هشام بن عبيد الله)

Hişâm b. Ubeydillâh er-Râzî
(ö. 221/836)

Hanefî fakihî ve muhaddis.

Babasının adı bazı kaynaklarda Abdullah şeklinde geçmektedir. Sem'ânî, Hişâm'ı ehl-i bid'atın karşıtı olarak Sünnî nisbesiyle anılanlar arasında saydığı gibi Rey köylerinden Sin'e nisbetle Sinnî diye anıldığını da belirtir. Yâkût el-Hamevî ve İbnü'l-Esîr ise yalnız Sin'e nisbetini kaydetmişlerdir. Hişâm, fikhî Ebû Hanîfe'nin talebeleri Ebû Yûsuf ve Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'den öğrendi. Şeybânî'nin onun Rey'deki evinde vefat etmiş olması talebesiyle olan yakınlık derecesini göstermektedir.

Birçok âlimden ders aldığını ve ilim uğrunda 700.000 dirhem harcadığını söyleyen Hişâm re'y taraftarı olmasına rağmen hadis rivayetiyle de meşhurdur. İbn Ebû Zî'b, Mâlik b. Enes, Hammâd b. Zeyd, Ebû Avâne, Leys b. Sa'd, İbn Lehîa gibi âlimlerden hadis rivayet etmiş; kendisinden Ebû Hâtim Muhammed b. İdrîs er-Râzî, Ahmed b. Furât, Bakıyye b. Velîd, Muhammed b. Saîd el-Attâr, Hasan b. Arafе ve başkaları rivayette bulunmuştur. Hişâm'ı Ebû Hâtim "sadûk", İbn Hibbân ve Ebû

İshak eş-Şîrâzî "leyyin" olarak vasıflandırmışlardır. Bir rivayete göre de İbn Hibbân onu "sika" olarak kabul etmiş, bazı hadisleri ise mevzû görülerek terkedilmiştir.

Hişâm b. Ubeydullah'ın *en-Nevâdir* ve *Şilâtü'l-eşer* adlı kitapları kaynaklarda zikredilmektedir. Bunlardan ilki Serahsî'nin *el-Mebsût*'unun kaynaklarından (meselâ bk. *el-Mebsût*, II, 163, 193; III, 16). İmam Muhammed'e ait *el-Câmi'u'l-kebir*'in Haydarâbâd neşrinde (1356) Hişâm b. Ubeydullah'ın *en-Nevâdir*'inden yapılan ilâvelere de yer verilmiştir (*DİA*, VII, 110).

BİBLİYOGRAFYA :

İcîf, *eş-Şikât*, s. 458; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, IX, 67; Şîrâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ*, s. 138; Serahsî, *el-Mebsût*, II, 163, 193; III, 16; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), III, 326-327; İbnü'l-Cevzî, *ed-Du'afâ*, III, 174; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, III, 269; İbnü'l-Esîr, *el-Lübâb*, II, 150; İbn Kudâme el-Makdisî, *'Ulemâ'ü'l-hadîs*, II, 19-20; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, X, 446-447; a.mlf., *el-İber*, I, 302; a.mlf., *Mizânü'l-tidâl*, IV, 300-301; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 387-388; Kureşî, *el-Cevâhirü'l-muğıyye*, III, 569-570; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, XI, 47-48; a.mlf., *Lisânü'l-Mizân*, VI, 195; Keşfü'z-zunûn, II, 1081, 1981; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 49; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 223; *Hedıyyetü'l-ârifîn*, II, 508; Ziriklî, *el-A'lâm*, VIII, 87; Sezgin, *GAS*, I, 433; Yunus Vehbi Yavuz, "el-Câmiu'l-kebir", *DİA*, VII, 110.

MEHMET ERDOĞAN

HIŞÂM b. URVE

(هشام بن عروة)

Ebû'l-Münzir (Ebû Abdillâh)
Hişâm b. Urve b. ez-Zübeyr
b. Avvâm el-Kureşî
(ö. 146/763)

Muhaddis tâbü.

Muharrem 61'de (Ekim 680) Medine'de doğdu. Esedî ve Zübeyrî nisbeleriyle de anılır. Ashaptan Abdullah b. Ömer, Sehl b. Sa'd, Câbir b. Abdullah ve Enes b. Mâlik'i gördü. Henüz on yaşlarında iken İbn Ömer'in yanına götürülmüş, o da saçını okşayıp kendisine dua etmiştir. Hişâm babasından, amcası Abdullah b. Zübeyr, Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf, İbnü'l-Münkedir, Amr b. Şuayb, İbn Şihâb ez-Zührî, Ebû'z-Zinâd ve hanımı Fâtıma bint Münzir gibi muhaddislerden hadis rivayet etti. Kendisinden on üç yaş büyük olan Fâtıma amcasının kızı olup Esmâ bint Ebû Bekir es-Siddîk, Resûl-i Ekrem'in hanımı Ümmü Seleme ve Amre bint Abdurrahman'dan hadis nakletmiştir. Hişâm b. Urve'den Eyyûb es-Sahtiyânî, Ma'